

Belgiumi tanulmányút

A Leonardo da Vinci HU/04/EX/425. számú, A könyvtári felhasználók képzésének tanulmányozása az Európai Unió országaiban című projekt belgiumi tanulmányútján öt magyar felsőoktatási intézmény egy-egy könyvtárosa vett részt 2005. szeptember 5. és 11. között: Hódmezővásárhelyről, Mezőtúrról, Nyíregyházáról, Szolnokról és Szombathelyről.

A fogadó intézmény a geeli Katholike Hogeschool Kempen, a kontakt személy pedig a geeli főiskola könyvtárának igazgatója, *Hilde Sels* volt, aki minden részletre kiterjedő, gazdag szakmai programot állított össze számunkra.

A tanulmányút első napját Leuvenben töltöttük, ahol a *Leuveni Egyetem Központi Könyvtárát és az Alkalmazott Tudományok Kar Könyvtárát* tekintettük meg. Először a központi könyvtárban tájékoztattak minket az állományuk összetételéről, raktározási rendjükéről, az általuk használt könyvtári rendszerről, kölcsönzési metodikájukról és a könyvtárhasználói szokásokról.

A központi könyvtár állományának kilencven százalékát rögzítették eddig az adatbázisukban, ami a LIBIS-katalógusban kereshető a felhasználók számára. A több mint egymillió kötetes állományukban hagyományos katalógusok segítségével is kereshetnek az olvasók. A katalógus-szekrények egy külön erre a célra fenntartott teremben találhatóak. A központi könyvtár impozáns épületében egy 13 méter széles és 44 méter hosszú, hatalmas olvasóteremben biztosítják felhasználóik számára a csendes, elmélyült munka

lehetőségét, 44 ezer kötet könyv ETO-szakrendben történő hozzáférhetővé tételével.

A fő olvasóteremből nyílik egy másik terem, ami 19 ezer kötetes tájékoztató apparátussal, benne az ország legteljesebb, legjobb életrajzi gyűjteményével és felhasználói terminálokkal várja az olvasókat.

Itt és az egész olvasóteremben 2005. január 27. óta vezeték nélküli internethasználatra is lehetőséget biztosítanak használóiknak, a saját laptopjaikkal is. Ezekon és a felhasználói terminálokon számos elektronikus adatbázis – közöttük teljes szövegűek (náluk az EBSCO a legnépszerűbb) –, csomagokban előfizetett elektronikus folyóiratok, 16 ezer digitalizált dokumentum és a saját adatbázisuk érhető el.

Nagy hangsúlyt fordítanak arra, hogy digitális könyvtárunk jól használható legyen. Itt őrzik a campusok publikációit, doktori disszertációit és szakdolgozatait is. A központi könyvtár állománya 1 millió 300 ezer címből áll, amit zárt rak-

tárakban őriznek. Összesen 4,3 millió könyv várja a Leuveni Egyetem központi és kari könyvtáráiban az intézmény háromezer egyetemi oktatóját és 28 ezer hallgatóját.

A központi könyvtárban lehetőségünk nyílt a különgyűjteményük megtekintésére is, amelyben értékes kéziratokat, ősnymtatványokat és régi könyveket őriznek. Többek között láthattunk itt egy 1425-ben született alapító oklevelet, Erasmustól és Morus Tamástól származó levelet. Megemlékeznek itt az egyetem világhírű tanítványairól és munkásságukról is, például Gerhard Mercatorról, az anatómia és a térképészet atyjáról. Itt született az ősrobbanás elmélete (Nagy Bumm), és az egyetem nyomdájában látott napvilágot Morus Tamás Utópiája.

Ezt követően az Alkalmazott Tudományok Kar Könyvtárát tekintettük meg.

A könyvtár vezetője elmondta, hogy hatalmas olvasótermükben a folyóiratok legfrissebb számai és felhasználói terminálok találhatóak. A folyóiratok kurrens bekötött évfolyamait (több mint kétezer címet) az olvasók által használható szabadpolcos raktárban őrzik az olvasóterem alatti szinten. Ezeket önállóan használhatják helyben, illetve fénymásolatokat készíthetnek

belőlük. További négyszázezer kötet ritkábban használt régi folyóiratot egy másik épületben őriznek.

Az olvasóterem mellett egy hatalmas térben 280 ezer kötet könyv várja az olvasókat ETO-szakrendben, ami Belgium legnagyobb szabadpolcos állománya. Az itt található műveket a karon oktatott tantárgyaknak megfelelően hat osztályba sorolták, amelyek mindegyikének külön szakreferense van. A hat tudományterület a következő: matematika + elektronika, fizika + kémia, mezőgazdaság, sport, építészet, didaktika + általános művek.

A szabadpolcos állományrész mellett 600 ezer kötet könyv a kari könyvtár raktárában van elhelyezve részben nagyságrendben, részben pedig tömörraktári rendben. A raktár mellett található a páratlan gazdagságú térképtárunk a földrajzsza- kos hallgatóik számára. Ezt az állományrészt jelenleg katalogizálják és digitalizálják.

Arról is tájékoztatást kaptunk, hogyan történik ezen intézményekben a könyvtári felhasználók képzése. A fő hangsúlyt az adatbázis-használat elsajátítására fektetik, ami aláírással záródó stúdium keretében kerül a hallgatók tanrendjébe.

Első szakmai napunk végén a központi könyvtár egyik alkalmazottjától tájékoztatást kaptunk a Leuveni Katolikus Egyetemi Szövetség Könyvtárainak az együttműködéséről is. Maga a szövetség 2002-ben jött létre tizenhárom felsőfokú intézmény integrációjával, a minőségfejlesztés célkitűzésével. A szövetség tagjai stratégiai tervet hoztak létre arra vonatkozóan, hogy miként tudnak együttműködni. A munkacsoportokban kidolgozott tizenhét oldalas stratégiai tervüket épp a látogatásunk napján írták alá, ebben nyolc pontban fogalmazták meg a célkitűzéseiket. Ezeket 2010-re szeretnék megvalósítani. A projekt megvalósulásához minden tagkönyvtár anyagiilag is hozzájárul.

A második szakmai nap helyszíne a *Kempeni Katolikus Főiskola* geeli központja volt. Itt Hilde Sels, a könyvtár vezetője tájékoztatott minket a belga oktatásügyről (különös tekintettel a felsőoktatás rendszerére), a felsőoktatási könyvtárakról általánosságban, a belga könyvtári szövetségről és néhány projektjükéről.

A felsőoktatási intézmények integrációja 1994-ben jött létre Belgiumban a nagyobb állami támogatás eléréseért. Ekkor 130 felsőoktatási intézmény összevonásával 22 jött létre. A kempeni főiskola négy városban, harminc kilométeres körzetben működik, tíz tanszékkel.

Megismerkedtünk a Bologna előtti és utáni felsőoktatási képzési rendszerükkel. Tájékoztatást kaptunk a főiskola könyvtárainak (a geeli központi könyvtár és öt tagkönyvtár) együttműködéséről: egyesített katalógusukról, a tagkönyvtárak közötti dokumentumszállítási egyezményről, a hallgatóik számára készített útmutatókról, keresési segédletekről, közösen vásárolt, illetve épített adatbázisokról és azok elérési lehetőségeiről.

Átfogó képet kaptunk a könyvtári alkalmazottak munkamegosztásáról és továbbképzéséről. Megismertük a könyvtári tanácsuk működését, az állományépítési, szerzeményezési politikájukat, a beszerzési keretüket, az újonnan beszerzett vagy kapott dokumentumok feldolgozási metodikáját, a könyvtárhasználók jogait. A könyvtári tanács központi szerepet kap: útmutatást ad a könyvtári politika kialakításához, engedélyezi a beszerzendő dokumentumok megvásárlását. A szerzeményezésükre – könyvekre és folyóiratokra vonatkozóan is – elsősorban az egy példányos vásárlás jellemző. Ettől csak alapos

indokkal térnek el a könyvek esetében. Az éves költségvetésük 75 ezer euró a fizetések nélkül, aminek 87%-át használják könyvek vásárlására. A fennmaradó 13%-ot továbbképzésekre, konferenciákra, a könyvek kötetetésére, illetve karbantartására fordítják. Az adatbázisokat a tagkönyvtárak közösen vásárolják meg, többnyire pályázati lehetőségek igénybevételeivel.

Valamennyi tanszék minden oktatója és hallgatója azonos könyvtárhasználati jogokkal rendelkezik a központi könyvtárban és az öt tagkönyvtárban. Szolgáltatásaik hatékonyságát elégedettségmérésekkel folyamatosan nyomon követik. Ennek technikai lebonyolítása az interneten hozzáférhető kérdőívek kitöltésével történik.

Kitűzött céljaikat nyomtatott és elektronikus információk és audiovizuális anyag hozzáférhetővé tételével érik el. Arra törekszenek, hogy az általuk nyújtott információkat könnyen elérhetővé tegyék. Sokféle információs forrást kínálnak a használóiknak: adatbázisokat, CD-ROM-okat, amelyek azonban egyelőre csak a könyvtáron belül használhatók. Távlabbi terveik között szerepel ezek campuson kívüli elérése és egy nagyobb könyvtár, aminek már információs forrásközpont lenne a neve.

Megismertük a könyvtár minőségmenedzsmentjét is, ami nagyon fontossá vált az utóbbi időben. A geeli könyvtár dolgozott először az új minőségbiztosítás, az EFQM (European Foundation Quality Management) szerint. Minőségmenedzsmentjük célja, hogy még olajozottabban működjön a rendszer, még jobban megfeleljenek az elvárásoknak.

A könyvtári felhasználók képzésére három éve tréningeket szerveznek a tanároknak és a diákoknak egyaránt, ami azt a célt szolgálja, hogy könnyebben a szükséges információk birtokába juthassanak.

A Kempeni Katolikus Főiskola geeli központjában a felhasználóképzésről (information literacy) hallottunk egy informatív előadást a negyedik szakmai napon. Tapasztalat, hogy a felhasználók képzését a könyvtárosok rendkívül fontosnak tartják, a főiskola oktatói viszont kevésbé. Első lépésként meg kell őket győzni e tevékenység szükségességéről, sőt fontosságáról, s elsősorban őket kell képezni, hogy a hallgatóknak át tudják majd adni ezen ismereteket a tanrendbe illesztett órák keretében. A könyvtár különféle anyagokkal – például a könyvtárat

bemutató videofilmel, power point-bemutatóval, a katalógus és az adatbázisok használatához szükséges útmutatókkal, az elektronikusan elérhető folyóiratok listájával stb. – segíti a tanárok munkáját.

Hilde Sels, a könyvtár vezetője részletesen ismertette információs felhasználóképzésük projektjét is, melyben jelenleg négy tagkönyvtár vesz részt. Hosszútávú tervük, hogy szövetségük valamennyi könyvtára működjön együtt e projektben.

A harmadik napon Bruggében a *College of Europe-nak és könyvtárának* megtekintésére került sor. A főiskola Európa legrégebbi posztgraduális képzőintézete, amit az 1948-as Hágai Konferencián hozott határozatnak megfelelően 1949-ben alapítottak.

A főiskolán angol és francia nyelven képeznek európai szakembereket jogi, közgazdasági, politikai, közigazgatási és humán erőforrás-fejlesztés szakirányokon. (Ilyen intézmény működik 1992 óta Varsó egyik külvárosában, Natolinban is, ahol a fenti szakirányokon túl a képzés elsősorban Közép-Európára és az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó államok integrációjára koncentrál.) Története tehát 1948-ig nyúlik vissza. Hágában vitatták meg először egy önálló felsőoktatási intézmény létrehozásának szükségességét, amelyben az Európa minden részéről érkező diplomások élhetnek és tanulhatnak egy valóban európai környezetben.

A jelentkező diákok pályázat útján juthatnak be az intézménybe. Ennek előfeltétele jó rendű egyetemi diploma, tökéletes angol és francia nyelvtudás. A képzési idő tíz hónap, szeptembertől júniusig tart. Angol és francia nyelven oktatnak, a tandíj 16 ezer euró, a hallgatók 85–90%-a részleges vagy teljes ösztöndíjat kap hazájától. Évente közel négyszáz hallgatójuk van, akik 47 országból érkeznek. 21 nemzet 140 professzora és tanára (köztük magyarok is, például *Mádl Ferenc*, *Martonyi János*) tanít itt főleg óraadóként, de vannak főállású oktatók is. A képzés igen magas szintű, a diákok saját szakterületükön szerzett tudásukat releváns és naprakész európai ismeretekkel egészítik ki.

Négy akadémiai tanszék működik: a Közgazdasági Tanszék, a Jogi Tanszék, a Politikai és Adminisztrációs Tanulmányok Tanszék és az Európai Nemzetközi és Diplomáciai Kapcsolatok Tanszék. Hallgatóik 40%-a négy nyelvet beszél. Eddig 9500-an végeztek itt, közülük 8000-

en a hazájukban helyezkedtek el, 1500-an pedig Brüsszelben kaptak állást.

A College of Europe központi szerepet tölt be az Európai Unió képzésében, a végzett hallgatók többsége EU-s intézményekben, bankokban, saját országában EU-szakértőként vagy Brüsszelben, az Európai Unió központjában dolgozik. (*Bill Gates* is az intézmény hallgatója volt).

Az oktatási programon túl az intézmény lehetőséget nyújt szabadidős tevékenységekre is (sport, utazás, kulturális programok). Nagyon népszerű a Nemzetiségi esték elnevezésű rendezvénysorozatuk, amely segít egymás kultúrájának megismerésében.

A szakmai nap második felében a dokumentációs központot és a könyvtárat néztük meg. A hallgatók információs igényeinek kielégítésén túl a közös tanulást, az együttgondolkodást is elősegíti a könyvtár használata. Technikailag és szakmailag is a legmagasabb szintű szolgáltatást kapják a hallgatók. Nem elhanyagolandó tényező, hogy a felhasználók képzettek, az előtanulmányaik során szerzett információk birtokában önállóan tudják használni a könyvtárat. Ennek ellenére tartanak bemutatókat és vezetéseket a hallgatóiknak, de a többségüket nem kell képezniük.

A főiskola könyvtárában a képzéshez illeszkedve elsősorban angol és francia nyelvű szakirodalom található (kb. százezer cím). Az állomány két részből tevődik össze: az Európai Dokumentációs Központból és a hivatalos EU-dokumentációs részből. Itt található a legnagyobb európai uniós gyűjtemény, amiben döntő szerepet játszik az, hogy a könyvtár az EU-intézmények kiadványait ingyen kapja meg. Ez erőteljesen megnöveli az általuk lebonyolított könyvtárközi kölcsönzések számát.

A könyvtárvezető ismertette velünk a raktári rendet, gyűjtőkörüket, az állományuk összetételét, a könyvtár használatának rendjét. A folyóirat-olvasóban háromszáz cím található. Említettek az általuk használt könyvtári programot, amit az antwerpeni egyetem fejlesztett ki. Az Európai Közöségi könyvtárai jó kapcsolatban állnak egymással. A varsói főiskola könyvtárával is kiváló az együttműködés.

A könyvtár funkciójában és térelosztásában flexibilis. A gyors tájékozódást színesíkok alkalmazása segíti. A periodikumokat például – amelyek az állományuk 60–70%-át teszik ki – fehér „P” betűvel jelölik. Az Európai Tanács

anyagát zöld, az Egyesült Nemzetekét pedig piros színnel különböztetik meg.

A negyedik szakmai nap helyszíne ismét Geel volt. A *Közművelődési Könyvtárban és a Kempeni Katolikus Főiskola Központi Könyvtárában* voltunk. Nagy élményt jelentett a Közművelődési Könyvtár ottjártunk idején átépítés alatt állt, 2005. október 3-án átadott épületének meglátogatása.

Rövid áttekintést kaptunk a belga közművelődési könyvtárak történetéről és helyzetéről, majd e közművelődési könyvtárnak a városban betöltött szerepéről. Megtudtuk, hogy a Geel városában működő elmegyógyintézet orvosi kezelés alatt álló, de nem közveszélyes betegeinek könyvtári ellátása, sőt néhányuk foglalkoztatása kiemelt feladata a könyvtárnak. Geelben évszázados hagyománya van az irgalmasságnak, a betegek toleráns elfogadásának. A pszichiátriai gondozottak ilyen módon is lehetőséget kapnak a társadalomba való beilleszkedésre.

Megismertük a könyvtárhasználat szabályait, majd körbevezettek minket a könyvtár új épületén. Olvasószoba, tanulószoba, kiállítóterem, konferenciaterem szolgálja a könyvtár „kulturális találkozóhely” szerepét. Remek ötlet a rögzíthető kerekű könyvespolcok használata, ugyanis így – ha szükséges például egy rendezvény miatt – könnyen nagy terekhez jutnak.

Az újonnan bevezetett tematikus raktári rendszer szám- és betűkombinációk helyett szemléletes piktogramok (pl. labda – sport; bolygók – csillagászat) segítségével könnyíti meg az olvasók eligazodását az állományban. Ezt a rendszert belga könyvtárosok dolgozták ki. Az országban másodikként – Antwerpen után – itt vezették be. Egy adott témához tartozó valamennyi dokumentumtípus (könyvek, folyóiratok, hangkazetták, CD-k, CD-ROM-ok, videofilmek, DVD-k) egy helyre kerülnek az olvasói térben. A dokumentumok kölcsönzésére, illetve visszavételére alkalmazott vonalkódos rendszerről áttértek a modernebb rádiófrekvenciás technológiára.

A városi levéltárt a könyvtárral közös épületben helyezték el. Kellemes, harmonikus környezet, funkcionális berendezés várja itt októbertől a könyvtárhasználókat.

Az ötödik szakmai napunkat Antwerpenben töltöttük. A *Permekebibliotheek* megtekintése és a Flamand Könyvtári Szövetség vezetőjének előadása volt a programunk.

Az új központi városi könyvtár (<http://permeke.antwerpen.be>) egy mélygarázsból átalakított épületben működik, és az idén április 21-én nyílt meg. Érdeklődéssel tanulmányoztuk a könyvtári állomány tematikus raktározási rendszerét, amelyet itt vezettek be először Belgiumban.

E könyvtárban is könnyen mobilizálható állványokon található a dokumentumok. Ismertették velünk a könyvtárhasználati szabályokat, az igénybe vehető szolgáltatások körét és azok díját. Megtekintettük az egyes könyvtári övezeteket is, köztük a gyermekrészleget és az internetövezetet.

Működés közben tanulmányoztuk a rádiófrekvenciás rendszert, és megállapítottuk, hogy a könyvtárhasználat többnyire személytelen, leginkább egy piachoz hasonlít a kölcsönzői övezet. A biztonsági kapun át belépő olvasó bedobja az ún. könyvvisszaadó nyíláson a visszahozott dokumentumokat, és elmegy válogatni. Távozása előtt pedig az önkölcsönző terminálok segítségével kikölcsönzi magának, amit kiválasztott. A könyvtárosok felmérése szerint egy olvasó átlagosan tizenkét percet tölt náluk alkalmanként.

A könyvtár megtekintése után a *Flamand Könyvtári Szövetség* vezetője ismertette a VVBAD (Flamand Könyvtárosok, Levéltárosok és Dokumentaristák Szövetsége) szervezeti felépítését, munkáját. Beszélt a tagság összetételéről, a vezetőség feladatairól és a terveikről. Hallottunk a VOWB (Flamand Tudományos Könyvtárosok Fóruma) munkájáról, a könyvtári szövetség projektjeiről, működéséről. Végül betekintést nyertünk a VLHORA (Felsőoktatási Intézmények Tanácsa) tevékenységébe.

A kulturális program keretében sétát tettünk a városban, majd a Plantin–Moretus Nyomdaműzeum méltán világhírű gyűjteményének megtekintésével zárult antwerpeni programunk.

Hirdessen
a Könyvtári
Levelező/lapban!

Egész oldalas hirdetés ára
48 000 Ft + áfa,
az ennél kisebbeké
méretarányosan csökken.
Több számban megjelenő
hirdetési rendelésre
kedvezmények!

Tanulmányi utunkon nagyon sok hasznos tapasztalatot szereztünk a könyvtári felhasználók képzéséről és a különböző könyvtári munkafolyamatokban alkalmazott módszerekről, amelyek jelentős része hazai környezetben is jól adaptálható.

Nagyvárad Enikő–Takácsné Bán Erzsébet–
Tóthné Bordé Katalin

A Világemlékezet részévé váltak a Corvinák

Mátyás király könyvtára, a Bibliotheca Corviniana felkerült az UNESCO Világemlékezet Listájára. A reneszánszkor Európa egyik legnagyobb könyvgyűjteménye Mátyás számára írt műveket tartalmaz, valamint megtalálhatók benne a kor legfontosabb munkáinak példányai is. A többek között filozófiai, teológiai, történettudományi, jogi, irodalmi, földrajzi, természettudományi, orvosi és építészeti munkákat magába foglaló könyvtár alapján képet alkothatunk a reneszánsz irodalmi, tudományos és művészeti életéről. Ma magyarországi gyűjteményekben 53 Corvinát őriznek (35-öt az Országos Széchényi Könyvtárban). A bizonyítottan hiteles corvinák száma 216, melyek a világ nagy könyvtárainak kiemelkedően értékes kincsei.

Huszonnégy ország 29 gyűjteménye került fel idén az UNESCO Világemlékezet Listájára. Ezzel 120-ra emelkedett a listán szereplő gyűjtemények száma, melyek között most először szerepel Albánia, az Amerikai Egyesült Államok, Azerbajdzsán, az Egyesült Királyság, Kolumbia, Kuba, Libanon, Namíbia, Olaszország, Portugália, Svédország és Ukrajna valamely gyűjteménye. A 14 tagú Nemzetközi Felügyelő Bizottság által tett bejegyzési javaslatokat Koichiro Matsuura úr, az UNESCO főigazgatója hagyta jóvá.

A UNESCO Világörökség értékőrző programját széles körben ismerik. Az UNESCO néhány éve azért hirdette meg a Világemlékezet Programot, hogy regisztrálja és megőrizze a pusztulástól a világ szellemi örökségét, a világ emlékezetét, mely hűen tükrözi a nyelvek, népek és kultúrák sokszínűségét. A program létrejöttét az a felismerés tette szükségessé, hogy ez az emlékezet sérülékeny, hiszen nap mint nap fontos dokumentumok vesznek feledésbe. Az UNESCO világemlékezet-listáján eddig egyebek közt Ludwig van Beethoven IX. szimfóniája, a moszkvai Állami Könyvtár folyóirat-gyűjteménye, a weimari Goethe- és Schiller-archívum egy része szerepel. A Nemzetközi Felügyelő Bizottság, mely a főigazgató által kinevezett nemzetközi szakértőkből áll, kétévenkénti ülésein bírálja el az UNESCO tagállamok által benyújtott jelöléseket.

További információk a Corvinákról: A Bibliotheca Corviniana Digitalis program honlapján: <http://www.corvina.oszk.hu/>

A Világemlékezet Programról a Magyar UNESCO Bizottság honlapján: <http://www.unesco.hu>

Az UNESCO honlapja: www.unesco.org/webworld/mow/